

KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ

V Bruselu dne 10.5.2006
KOM(2006) 208 v konečném znění

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ □

**PLNĚNÍ PROGRAMU MODERNIZACE PRO UNIVERZITY: VZDĚLÁVÁNÍ,
VÝZKUM A INOVACE**

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ¹

PLNĚNÍ PROGRAMU MODERNIZACE PRO UNIVERZITY: VZDĚLÁVÁNÍ, VÝZKUM A INOVACE

Úvod

Modernizace evropských univerzit², která se týká jejich vzájemně propojených rolí vzdělávání, výzkumu a inovace, je považována nejen za základní podmínku úspěchu lisabonské strategie v širším smyslu, nýbrž i za součást obecnějšího přechodu ke stále globálnější a na znalostech založené ekonomice. Hlavní prvky programu byly stanoveny³ a Evropská rada jim udělila další impuls: při neformálním setkání v Hampton Courtu v říjnu 2005 byly subjekty v oblasti výzkumu a vývoje a univerzity uznány za základy evropské konkurenceschopnosti; v roce 2006 se jarní Evropská rada dohodla na důraznější akci na evropské úrovni, jež bude podporovat tento program na univerzitách a v oblasti výzkumu a která by měla být provedena do konce roku 2007 v souvislosti s obnoveným partnerstvím pro růst a zaměstnanost⁴. V národních programech reforem založených na Integrovaných hlavních směrech pro růst a zaměstnanost⁵ členské státy obecně poukazují na tyto problémy, avšak jen málo z nich považuje jejich řešení za vnitrostátní prioritu. Přesto však jsou tyto změny zapotřebí k oživení vlastního evropského přístupu, nikoli ke zkopírování importovaného modelu. Rovněž jsou nezbytné k **posílení společenských úkolů** univerzit v kulturně a jazykově rozmanité Evropě.

Proto je vedle místních, regionálních a národních kořenů univerzit stále důležitější evropský rámec.

Evropský rozměr nabízí případné přínosy vyplývající z provozu ve větším měřítku, větší rozmanitosti a intelektuálního bohatství zdrojů a příležitosti pro spolupráci a soutěž mezi jednotlivými institucemi.

V tomto ohledu již Komise navrhla zřízení Evropského technologického institutu (ETI)⁶, což jarní Evropská rada v roce 2006 přivítala jako novou iniciativu, která má konkrétně řešit tyto úkoly. Institut může přispět k rozšíření možností v oblasti vědeckého vzdělávání, výzkumu a inovací v Evropě a poskytnout inovativní model, jenž bude stávající univerzity inspirovat a podněcovat ke změnám, zejména podporou víceoborovosti a rozvíjením silného partnerství s podniky, které posílí jeho význam. Samotný EIT samozřejmě nemůže být v úsilí o modernizaci evropských univerzit jediným řešením.

¹ Komise děkuje za příspěvky všem odborníkům, kteří byli v průběhu přípravy tohoto dokumentu konzultováni a poskytli připomínky a doporučení.

² Výrazem „univerzity“ se v tomto sdělení rozumí všechny vysoké školy, bez ohledu na jejich název a postavení v členských státech.

³ „Mobilizace inteligenčního potenciálu Evropy: možnost pro univerzity plně přispět k lisabonské strategii“, KOM(2005) 152 ze dne 20. dubna 2005 a usnesení Rady ze dne 15. listopadu 2005. Creating an Innovative Europe (Vytváření inovativní Evropy), skupina odborníků pod vedením předsedy pana Aha, Evropská komise, leden 2006.

⁴ Závěry 1 777/06 ze dne 24. března 2006.

⁵ KOM(2005) 141 v konečném znění ze dne 12.4.2005.

⁶ KOM(2006) 77 v konečném znění ze dne 22.2.2006.

Toto sdělení vychází z dialogu⁷, který Evropská komise v posledních letech navázala se členskými státy a akademickou a vědeckou obcí. Jeho obsah byl projednán s řadou odborníků (viz příloha 2), kteří osobně poskytli rady Komisi.

BUDOUCÍ ÚKOLY...

S 4 000 institucemi, více než 17 miliony studentů a přibližně 1,5 miliony pracovníků – z nichž 435 000 jsou výzkumní pracovníci⁸ – **mají evropské univerzity obrovský potenciál**, avšak tento potenciál není plně využíván pro podporu evropského úsilí o dosažení vyššího růstu a vytvoření dalších pracovních příležitostí.

Členské státy si vysoce cení svých univerzit a mnohé z nich se je snaží „zachovat“ na vnitrostátní úrovni prostřednictvím podrobných předpisů pro jejich uspořádání, jejich ovládáním, mikromanagementem a nakonec i vyžadováním nežádoucího stupně uniformity.

Tento tlak na uniformitu vedl k obecně dobré průměrné výkonnosti, avšak zvýšil rozštěpenost odvětví na převážně malé vnitrostátní systémy a subsystémy. Tyto systémy a subsystémy ztěžují spolupráci na vnitrostátní a ještě více na evropské nebo mezinárodní úrovni a stanovují podmínky, které univerzitám brání v diversifikaci a v zaměření na kvalitu.

Většina univerzit má navíc tendenci nabízet stejné kurzy stejné skupině akademicky nejlépe kvalifikovaných mladých studentů a neotevírá se jiným typům výuky a studentů, např. nediplomovým rekvalifikačním kurzům pro dospělé nebo doplňovacím kurzům pro studenty, kteří nepřicházejí obvyklou cestou. To nejen znemožňuje přístup znevýhodněných sociálních skupin a brání větší míře přihlašování ke studiu, ale také zpomaluje inovaci studijních programů a metod výuky (např. pokud jde o podnikatelství⁹), brání v poskytování příležitostí pro odbornou přípravu a rekvalifikaci ke zvýšení úrovně dovedností a způsobilosti pracovníků a vede k neustálým rozporům mezi kvalifikací absolventů vysokých škol a potřebami trhu práce. Míra nezaměstnanosti absolventů vysokých škol je v mnoha členských státech nepříjemně vysoká.

Správní předpisy navíc stále brání akademické mobilitě, pokud jde o studium, odbornou přípravu v oblasti výzkumu nebo práci v jiné zemi. Postupy uznávání kvalifikace pro akademické účely jsou v lepších případech zdlouhavé, v horších případech neuznávání a omezená přenositelnost vnitrostátních grantů/půjček nebo nároků na důchod brání studentům, výzkumným a akademickým pracovníkům v tom, aby mohli plně docenit příležitosti v jiných členských státech.

Univerzity se také musejí smířit s tím, že výzkum není oddělená činnost a že se důraz přesouvá od samostatných výzkumných pracovníků na týmy a globální výzkumné sítě. Vědecké problémy obvykle přesahují tradiční oborové struktury: špičkový výzkum se ve stále větším měřítku provádí na pomezí mezi akademickými obory nebo ve víceoborovém

⁷ Sdělení „Úloha vysokých škol v Evropě znalostí“ KOM(2003) 58, konference v Lutychu v roce 2004 a zpráva Fóra pro výzkum na univerzitách „Evropské univerzity: posílení evropské výzkumné základny“.

⁸ Statistické údaje, o které se opírá analýza v této části, jsou uvedeny v příloze 2. Zdroj těchto údajů: Eurostat

⁹ Viz sdělení Komise ze dne 13. února 2006 „Podpora podnikatelského smýšlení prostřednictvím vzdělávání a školství“.

prostředí. Výzkumná prostředí univerzit jsou konkurenceschopnější a globalizovanější a vyžadují větší vzájemnou součinnost.

V této souvislosti však mnoho evropských univerzit stále podceňuje případné přínosy sdílení znalostí s hospodářstvím a společností a průmysl dosud nevytváří dostatečnou kapacitu pro pojetí a využití potenciálu univerzitního výzkumu. V důsledku toho je vzájemná podpora s podnikatelskou sférou a se širší společností stále obtížná. Tuto nedostatečnou otevřenost vůči podnikatelské sféře lze také pozorovat v možnostech profesní dráhy pro nositele doktorského titulu, kteří obvykle pracují po celou dobu své profesní dráhy v akademických kruzích nebo v průmyslu a nikoli jako podnikatelé.

Tyto strukturální a kulturní problémy dále zhoršují problémy velkého dvojího schodku financování, kterému musí univerzity čelit na straně vzdělávání i na straně výzkumu. Přestože došlo ke zvýšení počtu přihlášených studentů, nedošlo k odpovídajícímu zvýšení veřejného financování, a univerzity v Evropě nebyly schopny tento rozdíl nahradit ze soukromých zdrojů. Průměrný nedostatek univerzitních zdrojů jak pro výzkum, tak pro vzdělávání ve srovnání s jejich protějšky v USA je asi 10 000 EUR na studenta za rok¹⁰. Současně se vysoce kvalitní vzdělávání a výzkum stávají stále nákladnějšími a jelikož se nedostává veřejných financí, stanovují orgány veřejné správy přísné podmínky pro podporu univerzitního výzkumu. Je pravděpodobné, že v budoucnu bude většina zdrojů potřebných k pokrytí nedostatku financování muset pocházet z neveřejných zdrojů.

Stručně řečeno, **evropské univerzity nemohou v současnosti v mnoha významných ohledech využívat svůj potenciál**. V důsledku toho zaostávají v intenzivnější mezinárodní soutěži o talentované akademické pracovníky a studenty a mají problémy sledovat rychle se měnící výzkumné programy a nedaří se jim dosahovat kritického množství, špičkové úrovně a flexibility, jež jsou k dosažení úspěchu zapotřebí. Tyto neúspěchy dále násobí kombinace přílišné veřejné kontroly a nedostatečného financování.

Evropa potřebuje univerzity, které jsou **schopny využívat své silné stránky a rozlišovat činnosti na základě těchto silných stránek**. Všechny instituce sdílejí určité společné hodnoty a úkoly, avšak ne všechny potřebují stejnou rovnováhu mezi vzděláváním a výzkumem, stejný přístup k výzkumu a odborné přípravě v oblasti výzkumu nebo stejnou kombinaci služeb a akademických oborů. Výzkum by měl zůstat klíčovou úlohou systémů jako celku, ne však nutně pro všechny instituce. To by umožnilo vznik propojeného systému zahrnujícího světově známé výzkumné ústavy a sítě vynikajících celostátních a regionálních univerzit a vysokých škol, které by také poskytovaly kratší technické vzdělání. Takový systém by v univerzitách mobilizoval značné množství znalostí, talentu a energie a zasloužil by si – a také by mohl vytvářet – zvýšené investice potřebné k tomu, aby se stal srovnatelným s nejlepšími systémy v celém světě.

.... A POTŘEBNÉ ZMĚNY

Pokud mají členské státy toho všeho dosáhnout, je zapotřebí, aby vytvořily nezbytné podmínky, které umožní univerzitám zlepšit svou výkonnost, zmodernizovat se a stát se konkurenceschopnějšími – stručně řečeno, stát se řídicími prvky své vlastní obnovy a sehrávat

¹⁰ Pracovní dokument útvarů Komise doprovázející sdělení „Mobilizace inteligenčního potenciálu Evropy“, odstavec 42.

úlohu ve vytváření znalostní společnosti, jejíž vytvoření se plánuje v rámci lisabonské strategie. Z debaty na evropské úrovni vyplývá stále větší ochota modernizovat systémy a proti níže uvedenému programu v zásadě nejsou výhrady. Činnost je v první řadě zaměřena na členské státy a univerzity. Vzhledem k rozsahu debaty a s ohledem na evropská specifika Komise navrhuje tyto změny, které budou rozhodující pro úspěch:

1. ODSTRANIT PŘEKÁŽKY OMEZUJÍCÍ UNIVERZITY V EVROPĚ

Je zapotřebí, aby se zeměpisná a mezioborová mobilita podstatně zvýšila. Podíl absolventů, kteří pobývají alespoň jedno studijní období nebo jeden semestr v zahraničí nebo získávají praxi v průmyslu, by se měl alespoň zdvojnásobit. U výzkumných pracovníků je to zapotřebí ještě více.

Na všech úrovních (včetně odborné přípravy v oblasti výzkumu na doktorské úrovni) by všechny formy mobility měly být explicitně vyzdvihovány jako prvek, který nejenže obohacuje studium, ale také zlepšuje vývoj profesní dráhy univerzitních výzkumných pracovníků a zaměstnanců.

Vnitrostátní granty nebo půjčky by měly být plně přenositelné v rámci EU. K podpoře mobility zaměstnanců a výzkumných pracovníků a tedy i k inovaci je zapotřebí plná přenositelnost nároků na důchod ve spojení s odstraněním ostatních překážek odborné, mezinárodní nebo mezioborové mobility.

Práce v souvislosti s boloňským procesem přináší sblížování struktury a délky diplomových studijních programů, avšak to samo o sobě nevytvoří podmínky pro zvýšenou mobilitu uvnitř univerzit. **Je zapotřebí vyvinout velké úsilí pro dosažení hlavních cílů boloňských reforem do roku 2010** ve všech zemích EU: srovnatelné kvalifikace (krátký cyklus, bakalář, magistr, doktorát); flexibilní, modernizované studijní programy na všech úrovních, které odpovídají potřebám trhu práce a důvěryhodné systémy zajišťování kvality. K tomu jsou zapotřebí cílené podněty od odpovědných vnitrostátních orgánů, aby bylo zajištěno opravdové přijímání reforem a nikoli pouhé povrchní dodržování norem. Studijní programy v určitých oborech nebo profesích je zapotřebí zmodernizovat na základě srovnání a osvědčených postupů na evropské úrovni.

Nedávná směrnice o uznávání odborných kvalifikací¹¹ usnadnila a urychlila uznávání kvalifikací pro odbornou praxi v zahraničí. Také je nutno přezkoumat postupy akademického uznávání, aby byly zajištěny rychlejší a předvídatelnější výsledky (zejména zveřejněním strategií univerzit v oblasti uznávání): pokud jde o uznávání odborné kvalifikace Komise navrhuje, aby **žádný žadatel nemusel na rozhodnutí o akademickém uznání čekat déle než čtyři měsíce.**

2. ZAJISTIT SKUTEČNOU SAMOSTATNOST A ODPOVĚDNOST UNIVERZIT

Univerzity nebudou inovativnější a nebudou lépe reagovat na změny, pokud nezískají skutečnou samostatnost a odpovědnost. Členské státy by měly vést odvětví univerzit jako celek prostřednictvím rámce obecných pravidel, politických cílů, mechanismů financování

¹¹ Směrnice 2005/36/ES přijatá dne 7. září 2005 bude provedena od října 2007.

a pobídek pro činnosti v oblasti vzdělávání, výzkumu a inovací. Na oplátku za odstranění přílišné regulace a mikromanagementu by univerzity přijaly plnou *institucionální* odpovědnost za své výsledky vůči celé společnosti.

K tomu jsou zapotřebí **nové systémy vnitřního řízení** založené na strategických prioritách a na odborném řízení lidských zdrojů, investic a správních postupů. Také je zapotřebí, aby univerzity **překonaly svou rozštěpenost** na fakulty, katedry, laboratoře a správní jednotky a aby své úsilí společně zaměřily na institucionální priority v oblasti výzkumu, výuku a služeb. Členské státy by měly v univerzitách vytvářet a odměňovat schopnosti v oblasti řízení a vedení. To lze provést zřízením vnitrostátních subjektů zaměřených na odbornou přípravu v oblasti řízení a vedení univerzit, které by se mohly učit od stávajících subjektů.

3. POSKYTNOUT POBÍDKY PRO STRUKTUROVANÁ PARTNERSTVÍ S PODNIKATELSKOU SFÉROU

Veřejné poslání a celkový sociální a kulturní význam evropských univerzit je nutno zachovat a tyto univerzity by měly mít stále významnější podíl na hospodářství, měly by být schopny lépe a rychleji reagovat na poptávku na trhu a rozvíjet partnerství, která budou využívat vědecké a technické znalosti. K tomu je zapotřebí **uznat, že jejich vztah s podnikatelskou sférou má strategický význam** a je součástí jejich závazku sloužit veřejnému zájmu.

Strukturovaná partnerství s podnikatelskou sférou (včetně MSP) přinášejí příležitosti pro univerzity ke zlepšení sdílení výsledků výzkumu, práv k duševnímu vlastnictví, patentů a licencí (například prostřednictvím začínajících podniků na půdě univerzit nebo vytvářením vědeckých parků). Rovněž mohou zvyšovat význam vzdělávacích a školicích programů prostřednictvím stáží studentů a výzkumných pracovníků v podnikatelské sféře a zlepšovat profesní vyhlídky výzkumných pracovníků ve všech fázích jejich profesní dráhy doplňováním jejich odborných znalostí podnikatelskými dovednostmi. Vazby na podnikatelskou sféru mohou být zdrojem dalších financí, například pro rozšíření výzkumných možností nebo k poskytování rekvalifikačních kurzů, a posílí dopad univerzitního výzkumu na MSP a regionální inovace.

K zajištění těchto přínosů bude většina univerzit potřebovat vnější podporu pro provedení nezbytných organizačních změn, posílení podnikavých přístupů a získání dovedností v oblasti řízení. Toho lze dosáhnout vytvořením místních „skupin pro vytváření a předávání znalostí“ nebo kanceláří pro obchodní vztahy, společný výzkum nebo předávání znalostí, jež slouží jako místa pro kontakt s místními nebo regionálními hospodářskými subjekty. To také znamená, že rozvoj dovedností v oblasti podnikání, řízení a inovací by se měl stát nedílnou součástí vysokoškolského studia, odborné přípravy v oblasti výzkumu a strategií celoživotního vzdělávání pro zaměstnance univerzit.

4. POSKYTNOUT SPRÁVNOU KOMBINACI DOVEDNOSTÍ A ZPŮSOBILOSTÍ PRO TRH PRÁCE

Univerzity mohou sehrávat životně důležitou roli v dosahování lisabonského cíle, jímž je zajistit, aby byla Evropa vybavena dovednostmi a způsobilostmi, které jsou nezbytné k dosažení úspěchu v globalizovaném hospodářství založeném na znalostech. V zájmu překonání neustálých rozporů mezi kvalifikací absolventů a potřebami trhu práce by univerzitní programy měly být **strukturovány tak, aby přímo zvyšovaly zaměstnatelnost**

absolventů vysokých škol a obecněji nabízely širokou podporu pracovníkům. Univerzity by měly nabízet inovativní studijní programy, učební metody, programy odborné přípravy a rekvalifikační programy, které zahrnují širší dovednosti související se zaměstnáním společně s dovednostmi více zaměřenými na příslušný obor. Do studijních programů by měly být začleněny stáže, při kterých se získávají kredity. To platí pro všechny úrovně vzdělávání, tj. pro programy pro krátké cykly, bakalářské, magisterské a doktorské programy. Jde také o nabízení nediplomových kurzů pro dospělé, např. rekvalifikačních a překlenovacích kurzů pro studenty, kteří nepřicházejí obvyklou cestou. Přitom by nemělo jít jen o potřeby trhu práce, ale i o stimulování **podnikatelského myšlení** mezi studenty a výzkumnými pracovníky.

Na úrovni doktorského studia to znamená, že kandidáti usilující o profesní dráhu v odborném výzkumu by měli kromě odborné přípravy ve výzkumných postupech získat dovednosti v oblasti řízení výzkumu a práv duševního vlastnictví, komunikace, vytváření sítí, podnikatelství a týmové práce.

V obecnějším pohledu je zapotřebí, aby se univerzity příměji chopily úkolů a příležitostí, které jim předkládá **program celoživotního vzdělávání**. Úkol celoživotního vzdělávání spočívá v tom, že vyžaduje, aby byly univerzity otevřenější a poskytovaly studijní programy pro studenty ve vyšším věku. Celoživotní vzdělávání je příležitostí pro univerzity, kterým jinak hrozí, že v důsledku budoucích demografických změn budou mít pokles přihlášek studentů přicházejících přímo ze škol.

Odpovědnost za začleňování absolventů vysokých škol na trhu práce je sdílena se zaměstnavateli, odbornými subjekty a vládami, avšak úspěch na trhu práce je třeba považovat za jeden z ukazatelů kvality a výkonnosti univerzity a je třeba jej uznávat a oceňovat prostřednictvím systému regulace, financování a hodnocení.

5. SNÍŽIT SCHODEK FINANCOVÁNÍ A ZEFEKTIVNIT FINANCOVÁNÍ VE VZDĚLÁVÁNÍ A VÝZKUMU

Cíl EU investovat 3 % HDP do výzkumu a vývoje do roku 2010 vyžaduje vzhledem k významné roli univerzit v evropském výzkumu vyšší investice do univerzitního výzkumu¹². Jak již bylo uvedeno ve výroční zprávě Komise o pokroku lisabonské strategie¹³, Komise navrhuje, aby EU také usilovala o to, aby bylo do deseti let **vyhrazeno nejméně 2 % HDP¹⁴ (včetně financí jak z veřejných, tak i ze soukromých zdrojů) pro modernizované odvětví vysokého školství**. Studie OECD například ukazují, že návratnost peněz vynaložených na získání univerzitního vzdělání je vyšší než reálné úrokové sazby¹⁵.

¹² Viz „Více výzkumu a inovací – investice ve prospěch růstu a zaměstnanosti: společný přístup“, KOM(2005) 488 ze dne 12. října 2005.

¹³ KOM(2006) 30 v konečném znění ze dne 25.1.2006.

¹⁴ Průměrné přímé výdaje na univerzity v EU v roce 2002 byly 1,1 % ve srovnání s úrovní 2,6 % v USA. Z veřejných zdrojů (přímé financování) je v USA financováno méně než polovina výdajů na vzdělávání, zatímco ve většině členských států EU je to více než 75 % (a v některých státech téměř 100 %). Zdroj údajů: EUROSTAT.

¹⁵ „The Economics of Knowledge: why education is key for Europe’s success“, (Andreas Schleicher, 2006)
http://www.lisboncouncil.net/files/download/Policy_Brief_Economics_of_Knowledge_FINAL.pdf

Dnešní programy na podporu studentů obvykle nepostačují pro zajištění rovného přístupu a možností úspěchu pro studenty z nejméně privilegovaných prostředí. To rovněž platí pro svobodný přístup, který nemusí nutně zaručovat sociální spravedlnost. Členské státy by proto měly kriticky **přezkoumat svou současnou kombinaci školního a režimů podpory s ohledem na jejich skutečnou účinnost a rovnost**. Vynikající úroveň výuky a výzkumu nelze dosáhnout, pokud je sociálně-ekonomický původ překážkou v přístupu nebo v profesní dráze ve výzkumu.

Univerzity by měly být financovány za to, co dělají, spíše než za to, čím jsou, přičemž **financování by mělo být zaměřeno spíše na příslušné výsledky než na vstupy** a mělo by být přizpůsobeno rozmanitosti institucionálních profilů¹⁶. Univerzity by měly přijmout větší odpovědnost za svou vlastní dlouhodobou finanční udržitelnost, zejména za výzkum: to zahrnuje aktivní diverzifikaci svých vlastních fondů pro financování prostřednictvím spolupráce s podniky (včetně spolupráce v podobě přeshraničních sdružení), nadacemi a jinými soukromými zdroji.

Každá země by proto měla najít správnou rovnováhu mezi hlavním, konkurenčním a na výsledcích založeným financováním vysokého školství a univerzitního výzkumu (podporovaném důkladným zajišťováním kvality). Konkurenční financování by mělo být založeno na hodnotících systémech institucí a diverzifikovaných indikátorech výkonnosti s jasně definovanými cíli a ukazateli, které se opírají o mezinárodní měřítka jak pro vynaložené úsilí a prostředky, tak i pro hospodářské a společenské výsledky.

6. POSÍLIT MEZIOBOROVOST A NADOBOROVOST

Univerzity by měly být schopny změnit své programy výuky a výzkumu tak, aby využívaly příležitosti, které nabízí nový vývoj ve stávajících oblastech a nové vznikající směry vědeckého zkoumání. K tomu je zapotřebí **méně zaměření na vědecké obory a více na oblasti výzkumu** (např. ekologické zdroje energií, nanotechnologie), na jejich přiblížení k příbuzným nebo doplňujícím oblastem (včetně humanitních oborů, společenských věd, podnikatelských dovedností a dovedností v oblasti řízení) a na podporu interakce mezi studenty, výzkumnými pracovníky a výzkumnými týmy prostřednictvím větší mobility mezi obory, odvětvími a výzkumnými prostředími.

To vše vyžaduje nové institucionální a organizační přístupy k řízení pracovníků, ke kritériím hodnocení a financování, k výuce a studijním programům a především k výzkumu a odborné přípravě v oblasti výzkumu.

Dopady potřeby mezioborovosti a nadoborovosti musejí uznat a přijmout nejen univerzity a členské státy, ale také odborné subjekty a rady pro financování, které většinou stále spoléhají na jednooborová hodnocení a jednooborové struktury a mechanismy financování.

¹⁶ Univerzity aktivní ve výzkumu by neměly být posuzovány a financovány na stejném základě jako ostatní univerzity, které provádějí výzkum v menší míře, avšak ve větší míře začleňují studenty ze znevýhodněných skupin a jsou hnací silou pro místní průmysl a služby. Pokud jde o podíl osob, které dokončí studium, průměrnou dobu trvání studia a míru nezaměstnanosti absolventů, je při hodnocení univerzit aktivních ve výzkumu nutno brát v úvahu jiná kritéria: dosažené výsledky výzkumu, úspěšné žádosti o konkurenční financování, publikace, citace, patenty a licence, akademické ceny, průmyslová a/nebo mezinárodní partnerství atd.

7. VZÁJEMNÝM PŮSOBENÍM SE SPOLEČNOSTÍ AKTIVOVAT ZNALOSTI

Společnost je stále více založena na znalostech a znalosti nahrazují fyzické zdroje a stávají se hlavní hnací silou hospodářského růstu. Je zapotřebí, aby univerzity informovaly o významu svých činností, zejména činností souvisejících s výzkumem, **sdílením znalostí se společností a posilováním dialogu se všemi zúčastněnými stranami**. Komunikace mezi vědeckými odborníky je velmi potřebná, avšak často k ní nedochází.

Je zapotřebí, aby se univerzity mnohem otevřeněji věnovaly nejen příležitostem celoživotního vzdělávání, ale také širší komunikační strategii založené na konferencích, otevřených projektech, stážím, diskusních fórech, strukturovaných dialogích s absolventy a s občany obecně a také s místními nebo regionálními účastníky. V tomto ohledu bude také určitou roli hrát spolupráce s formálním a neformálním vzděláváním na nižších stupních a s podniky (MSP a ostatními malými subjekty).

Díky tomuto vzájemnému působení s vnějším světem budou činnosti univerzit obecně, a zejména jejich programy výuky, odborné přípravy a výzkumu, více odpovídat potřebám občanů a celé společnosti. Toto působení univerzitám pomůže podporovat jejich různé činnosti a přesvědčovat společnost, vlády a soukromý sektor o tom, že se vyplatí do nich investovat.

8. OCEŇOVAT ŠPIČKOVOU ÚROVEŇ NA NEJVYŠŠÍM STUPNI

Špičková úroveň vzniká díky soutěži a je rozvíjena hlavně na úrovni fakult a kateder – jen několika univerzitám se podařilo dosáhnout špičkovou úroveň v širokém spektru oblastí. **Posílená soutěž**, ve spojení s větší mobilitou a další koncentrací zdrojů by měla univerzitám a jejich partnerům v průmyslu umožnit, aby nejtalentovanějším studentům a výzkumným pracovníkům nabízeli otevřenější a náročnější pracovní prostředí, a tím zvyšovali svou přitažlivost pro Evropany i pro občany jiných států. Univerzity musejí být schopny **přitahovat nejlepší akademické a výzkumné pracovníky**, vybírat je prostřednictvím pružných, otevřených a průhledných postupů, zaručovat hlavním výzkumníkům a vedoucím výzkumných týmů úplnou nezávislost výzkumu a nabízet pracovníkům atraktivní profesní perspektivu¹⁷.

K dosažení špičkové úrovně je také zapotřebí, aby členské státy přezkoumaly příležitosti, které nabízejí na magisterské, doktorské a postdoktorské úrovni, včetně kombinace oborů a souvisejících dovedností. Postdoktorské příležitosti jsou stále často přehlíženy nebo příliš úzce zaměřeny. V této oblasti je zapotřebí provést dalekosáhlé změny. Jednotlivé univerzity by měly určit konkrétní oblasti, ve kterých jsou schopny dosáhnout špičkové úrovně, a zaměřit se na ně.

Na evropské úrovni by ve školách, jež poskytují vysokoškolské nebo doktorské studium, měla být špičková úroveň podporována vytvářením sítí splňujících tato kritéria: kritické množství, mezioborovost a nadoborovost, výrazný evropský rozměr, podpora ze strany orgánů veřejné

¹⁷ Postupy pro výzkumné pracovníky by měly být v souladu s doporučením Komise K(2005) 576 o Evropské chartě pro výzkumné pracovníky a o Kodexu chování pro přijímání výzkumných pracovníků.

správy a ze strany průmyslu, určené a uznávané oblasti špičkové úrovně, poskytování postdoktorských příležitostí, vhodné zajišťování kvality atd.

V této souvislosti soutěž v dosahování špičkové úrovně posílí tyto dvě iniciativy: návrh Evropského technologického institutu a Evropské rady pro výzkum¹⁸.

9. ZVÝŠIT PRESTIŽ A ATRAKTIVITU EVROPSKÉHO PROSTORU VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A EVROPSKÉHO VÝZKUMNÉHO PROSTORU VE SVĚTĚ

Rozvíjení rozsáhlé spolupráce, mobility a sítí mezi evropskými univerzitami v uplynulých desetiletích vedlo ke vzniku správných podmínek pro širší internacionalizaci. Většina univerzit má nyní zkušenosti s mnohostrannými sdruženími a mnoho z nich se podílí na společných studijních programech nebo ujednáních o dvojitych diplomech. Programy Erasmus Mundus Masters dokládají důležitost těchto iniciativ, které se týkají výhradně Evropy, na globální scéně. **Pokračující globalizace vyžaduje, aby se Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání a Evropský výzkumný prostor plně otevřely světu a aby se staly konkurenceschopnými na světové úrovni.**

To je však možné pouze tehdy, pokud bude Evropa vyvíjet velké úsilí na podporu kvality svých univerzit a na zvýšení jejich přitažlivosti a prestiže v celém světě.

Jednou z možností na úrovni Evropy a členských států by bylo vyvinutí strukturovanější mezinárodní spolupráce se zeměmi sousedícími s EU a s ostatními zeměmi v celém světě, podporované nezbytnými finančními prostředky prostřednictvím dvoustranných nebo mnohostranných dohod. To také znamená, že by členské státy, v souladu se závazkem EU nepodporovat „odliv mozků“, měly otevřít své programy financování i pro osoby, jež nejsou občany EU, a poskytovat příležitosti pro výměny pracovníků mezi univerzitami, jakož i příležitosti pro výzkumné a akademické pracovníky, jež nejsou občany EU, vyvíjet odbornou činnost. Pro evropské studenty, učitele a výzkumné pracovníky, kteří se rozhodli strávit část své kariéry mimo Evropu, by měla být podporována „mobilita mozků“¹⁹. Pracovníci provádějící dočasné úkoly v zahraničí jsou přínosem pro vysílající a/nebo hostitelskou zemi, jelikož představují odborné kontakty v zahraničí a jsou opěrným bodem pro sdílení znalostí. To na druhé straně posílí prestiž Evropy v oblasti vzdělávání a výzkumu a její postavení jako spolehlivého partnera ve vývoji lidského kapitálu třetích zemí.

Jedním ze základních bodů je zjednodušení a zrychlení právních a správních postupů pro vstup studentů a výzkumných pracovníků ze zemí mimo EU. Pokud jde o přístup a pobyt výzkumných pracovníků ze třetích zemí, v roce 2005 byl přijat a v roce 2007 bude do vnitrostátního práva proveden balíček „víza pro výzkumné pracovníky“ – směrnice a dvě doporučení týkající se vstupu občanů třetích zemí pro provádění vědeckého výzkumu v Evropském společenství²⁰.

¹⁸ KOM(2005) 441 v konečném znění ze dne 21.9.2005.

¹⁹ Viz pilotní projekt European Researchers Abroad (ERA-Link), <http://www.eurunion.org/legislat/ste/eralink.htm>

²⁰ Uvedené tři nástroje byly zveřejněny dne 3. listopadu 2005 v Úředním věstníku. Úř. věst. L 289 ze dne 3. listopadu 2005. Dvě doporučení okamžitě vstoupila v platnost a členské státy mají na provedení uvedené směrnice a také směrnice Rady 2004/114/ES ze dne 13. prosince 2004 (Úř. věst. L 375, 23.12.2004) dva roky (např. do listopadu 2007).

Vytváření atraktivního obrazu evropských univerzit ve světě také vyžaduje vážné úsilí o zajištění, aby evropské diplomy byly snadněji uznávány mimo Evropu. Nejprve je však nutno dosáhnout úplného vzájemného uznávání v samotné EU; nedávná směrnice o uznávání odborných kvalifikací to již usnadnila pro odborné účely. **Pokud jde o akademické uznávání, je stále zapotřebí větší úsilí.** Soudržný rámec odborných kvalifikací a kompatibilních systémů zajišťování kvality se stále vyvíjí²¹ a bude přínosem v této oblasti. Existence více „evropských“ studijních programů, které nabízejí společně sdružení a univerzity a které vedou k získání společných nebo dvojíých diplomů na magisterské nebo doktorské úrovni, také napomůže ke zvýšení atraktivity Evropy pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky z ostatních částí světa.

....A CO MŮŽE A MĚLA BY UDĚLAT KOMISE

Komise není přímým činitelem v modernizaci univerzit, ale může ji podněcovat poskytováním politických podnětů a cíleného financování na podporu reformy a modernizace.

Komise může podporovat nové politické podněty prostřednictvím koordinovaného vzájemného působení s členskými státy otevřeným způsobem koordinace, určováním a rozšiřováním osvědčených postupů a podporováním členských států v jejich hledání účinnějších univerzitních systémů. Zejména vzájemné učení ve skupinách („peer learning clusters“) zřízené v rámci pracovního programu Vzdělávání a odborná příprava 2010 je účinným prostředkem pro zkoumání, jak lze plnit úkoly, kterým čelí univerzity v EU. Poskytnutím fóra pro vzájemnou výměnu osvědčených postupů a pro určování inovačních řešení může úroveň EU nabídnout opravdovou přidanou hodnotu.²² Komise také může usnadňovat dialog mezi univerzitami, sociálními partnery a zaměstnavateli v zájmu podpory strukturovaných partnerství s podnikatelskou sférou.

Rovněž může poskytovat financování se značným dopadem na kvalitu a výkonnost univerzit. To zahrnuje podněty, které mají pomoci univerzitám naplnit cíle popsané v tomto sdělení. Příslušné mechanismy zahrnují nejen nové programy pro období 2007-2013 (7. rámcový program EU pro výzkum a vývoj, program celoživotního vzdělávání, rámcový program pro konkurenceschopnost a inovace), ale také strukturální fondy a půjčky EIB²³.

Strukturální fondy mohou poskytovat finanční prostředky na zdokonalení univerzitních zařízení a zdrojů, rozvíjení partnerských vztahů mezi akademickými obcemi a podnikatelskou sférou a na podporu výzkumu a inovace, které souvisejí s cíli hospodářského rozvoje regionů nebo členských států. Systém decentralizovaného řízení strukturálních fondů umožňuje, aby bylo možné zohlednit regionální specifika. Členské státy, regionální orgány a univerzity by měly plně využívat těchto příležitostí ke zdokonalení součinnosti mezi školstvím, výzkumem a inovací, zejména v méně hospodářsky rozvinutých členských státech a regionech EU.

Navrhovaný Evropský technologický institut bude mít strukturu řízení zaměřenou na kvalitu, mezioborovost, propojení sítěmi mezi centry a mezi akademickými institucemi a podniky, což

²¹ Například prostřednictvím nedávného doporučení Evropského parlamentu a Rady o zabezpečování kvality v oblasti vysokoškolského vzdělávání (Úř. věst. L64 ze dne 4.3.2006) a prostřednictvím konzultací o evropském rámci kvalifikací.

²² Vhodným příkladem by mohlo být zvýšení potenciálu řízení v univerzitách uvedené v oddílu 2.

²³ Podpora popsaná v této části je podmíněna přijetím programu nebo jiných příslušných právních předpisů.

odpovídá obsahu tohoto sdělení. Kromě přímého příspěvku k posílení evropského vědeckého vzdělávání, výzkumu a inovací, bude sloužit jako vzor prokazující hodnotu modernizovaného a způsobu řízení a partnerství s podnikatelským sektorem.

ZÁVĚRY

Univerzity hrají klíčovou úlohu v evropské budoucnosti a úspěšném přechodu ke znalostní ekonomice a společnosti. Tento významný sektor ekonomiky a společnosti vyžaduje důkladnou restrukturalizaci a modernizaci, pokud chce Evropa uspět ve světové konkurenci ve vzdělávání, výzkumu a inovacích.

Zavádění této nutné restrukturalizace a modernizace vyžaduje koordinovanou spolupráci všech zúčastněných stran.

- Je zapotřebí, aby členské státy při provádění integrovaných hlavních směrů pro růst a zaměstnanost²⁴ a svých národních programů reforem přijaly nezbytná opatření ve vztahu k univerzitám, včetně takových aspektů, jako je řízení, poskytování skutečné autonomie a odpovědnosti univerzitám, inovační kapacity, přístup k vysokoškolskému vzdělávání a přizpůsobení systémů vysokého školství novým požadavkům na kvalifikace.
- Univerzity musí učinit strategické volby a provést interní reformy, aby rozšířily své zdroje financování, posílily oblasti, v nichž dosahují špičkových výsledků a rozvíjely svou konkurenceschopnou pozici; strukturované partnerství s podnikatelskou sférou a dalšími potenciálními partnery bude pro tyto přeměny nepostradatelné.
- Komise může přispět prostřednictvím realizace lisabonského programu²⁵ Společenství, prostřednictvím politického dialogu a vzájemného učení se, zejména v rámci pracovního programu Vzdělávání a odborná příprava 2010, a prostřednictvím finanční podpory členskými státy a univerzitám při modernizačních opatřeních.

Komise vyzývá Radu a Evropský parlament, aby daly jasnou zprávu o odhodlání EU uskutečnit potřebnou restrukturalizaci a modernizaci univerzit a vyzvaly všechny zainteresované strany k přijetí okamžitých kroků k realizaci tohoto programu.

²⁴ Zejména směr č. 7 (výzkum a vývoj), č. 8 (inovace), č. 23 (investice do lidského kapitálu) a č. 24 (přizpůsobení se novým požadavkům na kvalifikace).

²⁵ KOM(2005) 330 v konečném znění ze dne 20.7.2005.

Příloha 1

Statistické tabulky

Tabulka 1:

Nedostatek financování v investicích do výzkumu (pro výzkum prováděný všemi účastníky, včetně univerzit) v roce 2003

	EU 25	USA	Japonsko
Intenzita výzkumu a vývoje v % HDP	1,92	2,59	3,15

Zdroj: Odhadované hodnoty GR RTD a EAC, na základě údajů EUROSTATu.

Tabulka 2:

Hrubé míry přihlašování (všichni studenti bez ohledu na věk jako % populace ve věku studentů) na vysokých školách v roce 2003.

	EU 25	USA	Japonsko
Všichni studenti jako % populace ve věkové skupině 20-24 let	57 %	81 %	50 %

Zdroj: EUROSTAT.

Tabulka 3:

Podíl dospělých vysokoškolských studentů v roce 2003

	EU 25	USA	Japonsko
% populace ve věku 30-39 let ve vysokoškolském vzdělávání	30-34 roků: 4,1%	30-34 roků: 7,0%	:
	35-39 roků: 1,8%	35-39 roků: 4,9%	:

Zdroj: EUROSTAT.

Tabulka 4:

Produkce a zaměstnanost výzkumných pracovníků v roce 2003

		EU 25	USA	Japonsko
Noví PhD	Všechny obory	88 100*	46 000	14 500
	Matematika, věda a technika	37 000	16 200	5 500
Zaměstnanost výzkumných pracovníků (plných pracovních úvazků)	Celkový počet	1 167 000	1 335 000 ²⁶	675 000
	Počet výzkumných pracovníků na 1000 pracujících	5,5	9,1 ²⁷	10,1

Zdroj: EUROSTAT a OECD

Poznámka: údaje pro Řecko chybějí

Tabulka 5:

Světový podíl skupiny trojitých patentů (patenty přihlášeny současně v EU,

²⁶ Odhad OECD na rok 2002.²⁷ údaj z roku 2002

USA a Japonsku) v roce 2000, v %

	EU 25	USA	Japonsko
Podíl v celkových skupinách trojitých patentů	31,5	34,3	26,9

Zdroj: GŘ RTD, Key Figures 2005

Tabulka 6: Nezaměstnanost absolventů vysokých škol v roce 2003

	EU 25	USA	Japonsko
Nezaměstnanost u osob ve věku 20-24 let s vysokoškolským vzděláním	12,3	1,6	:
Nezaměstnanost u osob ve věku 25-29 let s vysokoškolským vzděláním	8,5	2,6	:

Zdroj: EUROSTAT a OECD

Tabulka 7:

Zahraniční studenti (podle občanství) jako procento studentů na vysokých školách v roce 2003

	Austrálie	Švýcarsko	Nový Zéland	EU 25	Norsko	USA	Japonsko	Rusko	Korea
Zahraniční studenti jako procento studentů vysokých školách	18,7	17,7	13,5	6,2	5,2	3,5	2,2	0,8	0,2

Zdroj: EUROSTAT a OECD

Příloha 2

Poděkování

Komise při přípravě tohoto dokumentu osobně konzultovala tyto osoby:

Vladimir Bálež (Slovenská technická univerzita, Bratislava)

Olivier Blanchard (Massachusetts Institute of Technology, USA);

Ivor Crewe (Essex University, UK);

Federico Mayor Zaragoza (Fundación Cultura de Paz, Madrid);

Linda Nielsen (Kodaňská univerzita);

Mario Monti (Bocconi University, Milán);

Jan Sokol (Univerzita Karlova, Praha);

Georg Winckler (Viedeňská univerzita).

Jejich komentáře jsou osobní a za tento dokument výhradně odpovídá Evropská komise.

Komise by rovněž ráda vyjádřila poděkování členům *Fóra pro univerzitní výzkum* za jejich příspěvky do diskuse o tématech uvedených v tomto sdělení.
http://europa.eu.int/comm/research/conferences/2004/univ/pdf/enhancing_euoperesearchbase_en.pdf